

THE FUTURE OF ENERGY. ARENDA SUKA 12. AUGUST 2019.
HVA SKJER MED NORGE NÅR MAKTBALANSEN ENDRER SEG OG
POLARISERING PREGER SAMFUNNENE VÅRE?

KAI EIDE

TAKK FOR INVITASJONEN – TIL ET SÆRDELES SPENNENDE MILJØ. JEG ER BEDT OM Å BESKRIVE NOEN AV DE GLOBALE TRENDENE VI OPPLEVER OG HVORDAN DE PÅVIRKER NORGE. OG SÅ HÅPER JEG AT DET ER NYTTIG FOR DEN VIDERE DEBATTEN.

DEN FØRSTE TRENDEN DREIER SEG OM MAKTBALANSEN I VERDEN. VI OPPLEVER NOE SOM ER HELT NYTT I MODERNE HISTORIE. FRA 1945 LEVDE VI 45 ÅR MED ET BIPOLART INTERNASJONALT SAMFUNN – HVOR TO SUPERMAKTER RIVALISERTE MILITÆRT OG POLITISK NESTEN I HVER ENESTE VERDENSDEL – OG FLERE GANGER STO NÆR EN OMFATTENDE KONFLIKT. MEN DET SKJEDDE OGSÅ NOE ANNET: ET SETT AV VIKTIGE INSTITUSJONER BLE BYGGET OPP – GLOBALT OG I EUROPA. DE GA OSS VIKTIGE REDSKAPER FOR DIALOG, SAMARBEID OG VEKST. FRA 1970-TALLET KOM SUPERMAKTENE – OG DE EUROPEISKE LANDENE – TIL AT VÅPENKAPPLØPET VAR BLITT FOR FARLIG OG FOR KOSTBART. VI GIKK INN I EN AVSPENNINGSPERIODE, MED VIKTIGE AVTALER OM NEDRUSTNING. DE STORE SØKTE STABILITET OG FORUTSIGBARHET.

DET VAR ET SYSTEM SOM VARTE FREM TIL SOVJETUNIONENS SAMMENBRUDD. PLUTSELIG STO EN SUPERMAKT ALENE IGJEN. DEN EUROPEISKE ORDENEN ENDRET SEG KRAFTIG – UTEN RUSSISK MEDVIRKNING. DE STORE INSTITUSJONENE STO FORTSATT DER SOM BÆREBJELKER I DET INTERNASJONALE SAMFUNNET. MEN AVTALENE OM NEDRUSTNING BEGYNTE GRADVIS Å SMULDRE OPP.

SÅ – 25 ÅR SENERE – STÅR VI IGJEN OVERFOR ET DRAMATISK SKIFTE. ET NYTT MULTIPOLART SYSTEM VOKSER FREM MED CHINA SOM DEN STORE, NYE AKTØREN. CHINA HAR GLOBALE AMBISJONER – FØRST

OG FREMST INNEN TEKNOLOGI OG HANDEL – MEN DET BETYR OGSÅ KONKURRANSE OM POLITISK MAKT. HUAWEI HAR I DAG ET FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSBUDSJETT PÅ NESTEN 20 MRD DOLLARS – NESTEN TRE NORSKE FORSVARSBUDSJETTER. DET GIGANTISKE «BELT AND ROAD» INITIATIVET OMFATTER INFRASTRUKTURPROSJEKTER I 65 LAND, MED 1/3 AV VERDENS BNP OG 2/3 AV VERDENS BEFOLKNING. DET STORE E-HANDELSSELSKAPET ALI BABA HAR PÅ DET MESTE 170.000 TRANSAKSJONER PER SEKUND.

RUSSLAND FORSØKER Å REISE SEG IGJEN ETTER MER ENN TYVE ÅR PREGET AV YDMYKELSER, MEN MANGLER VENNER OG VIRKEMIDLER – UTOVER MILITÆRMAKT OG ENERGIRESSURSER. MOSKVA FORSØKER Å KOMPENSERE VED Å BLANDE SEG INN I VESTLIGE LANDS POLITISKE PROSESSER OG VALG. ANNEKTERINGEN AV KRIM VAR ET FOLKERETTSBRUDD. MEN DET INNEVARSLER IKKE EN MER AGGRESSIV RUSSISK POLITIKK VESTOVER. SNARERE VAR DET EN MARKERING TIL NATO OG EU OM AT «SÅ LANGT MEN IKKE LENGER».

FOR USA ER DET VANSKELIG Å INNFINNE SEG MED AT LANDETS STATUS SOM UBESTRIDT HEGEMONIMAKT ER OVER. TRUMP HAR VALGT Å SETTE DE STORE INTERNASJONALE INSTITUSJONENE TIL SIDE. DE GJENVÆRENDE NEDRUSTNINGSAVTALENE SIES OPP. VI BEFINNER OSS I EN NY FASE PREGET AV RIVALISERING OG KONFLIKTER, MEN UTEN DE INSTITUSJONENE OG AVTALENE SOM I ÅRTIER HADDE GITT OSS KJØREREGLER, STABILITET OG FORUTSIGBARHET.

TRUMP HAR VALGT EN POLITIKK PREGET AV PRESS, SANKSJONER OG INTIMIDERING – ENTEN DET DREIER SEG OM HANDEL OG TEKNOLOGI ELLER OM POLITISKE OG MILITÆRE KONFLIKTER. OG ENTEN DET DREIER SEG OM ALLIERTE OG VENNER ELLER OM MOTSTANDERE, NOE ANGREPENE MOT ANGELA MERKEL, THERESA MAY OG NÅ STEFAN LØVEN VITNER OM.

OG DET MANGLER IKKE PÅ «FLASHPOINTS», SOM KAN FORVERRE SITUASJONEN. KONFLIKTEN MED IRAN ER DEN FARLIGSTE. SELV OM INGEN ØNSKER DET KAN SELV EN LITEN FEILTOLKNING LEDE OSS UT I EN OMFATTENDE KONFLIKT, SOM VIL RAMME HELE REGIONEN OG VERDENSØKONOMIEN.

NORD-KOREA ER ET ANNET ÅPENBART «FLASHPOINT». MEN FOR Å ILLUSTRERE KOMPLEKSITETEN I BILDET: DEMONSTRASJONENE I HONG KONG OG I MOSKVA BEKYMRE OGSÅ FORDI EN OPPTRAPPING AV DISSE DEMONSTRASJONENE OG HÅRDHENDTE REAKSJONER KAN FREMTVINDE REAKSJONER FRA VESTLIGE LAND OVERFOR RUSSISKE OG CHINESISKE MYNDIGHETER.

EN MENINGSMÅLING I 2018 VISTE AT KANADIERE, FRANSKMENN OG TYSKERE ANSER USA SOM EN STØRRE TRUSSEL ENN RUSSLAND OG CHINA. **VI BEFINNER OSS NÅ I EN DYP INTERNASJONAL TILLITSKRISE.**

DEN ANDRE TRENDEN DREIER SEG OM NOE HELT ANNET, NEMLIG GLOBALISERINGENS MOTKREFTER. DET VAR I STOR GRAD DISSE KREFTENE, SOM BRAKTE TRUMP TIL MAKTEN OG AVGJORDE FOLKEAVSTEMMINGEN OM BREXIT. I USA HADDDE MIDDELKLASSENS LØNNINGER STAGNERT SIDEN 1990-TALLET. UNDER KRISEN I 2008 BLE BANKENE REDDET, MENS MILLIONER AV AMERIKANERE FIKK PROBLEMER MED Å HOLDE PÅ SINE HJEM. ULIKHETENE VAR BLITT FOR STORE. MOBILITETEN I SAMFUNNET HADDE STANSET OPP. GLOBALISERINGEN BLE AV MANGE SETT PÅ SOM ET ELITEPROSJEKT DE SELV STO UTENFOR. NÅR SÅ MANGE STEMTE PÅ TRUMP OG FOR BREXIT VAR DET EGENTLIG ET ROP FRA VELGERNE: KAN DERE HØRE OSS NÅ? POLITIKERNE HADDE IKKE FORSTÅTT HVOR STERKE DISSE STRØMNINGENE VAR.

DETTE ER ET FENOMEN, SOM IKKE ER BEGRENSET TIL USA OG STORBRIITANIA. TRUMPS METODE HAR SMITTET FORDI POLITIKERE I EUROPA SER AT HAN LYKKES. VI FINNER DET I HELE EUROPA – INKLUDERT I VÅRT EGET LAND. POPULISTENES FREMSTE ARGUMENT

– «DETTE ER EN KAMP MELLOM FOLKET OG ELITENE OG BARE VI STÅR PÅ FOLKETS SIDE» – FINNER VI NÅ I DE FLESTE EUROPEISKE SAMFUNN. VI ER MIDT OPPE I DET MACRON KALLER EN BORGERKRIG MELLOM LIBERALE OG AUTORITÆRE VERDIER.

DET POLITISKE LANDSKAPET ENDRES. I STADIG FLERE LAND SER VI SVAKE REGJERINGER OG KOALISJONER. STORE OG ETABLERTE PARTIER LIDER MENS PARTIENE PÅ YTTERFLØYENE STYRKES. DET RAMMER EVNEN TIL Å FINNE BRED ENIGHET OM POLITIKKEN.
ELITENE BLIR RÅDVILLE.

DEN TREDJE TRENDEN ER HVORDAN VITENSKAPEN ER KOMMET UNDER PRESS. KLIMAFORNEKTERNE TROR IKKE PÅ VITENSKAPEN – UANSETT HVOR GODT DEN ER DOKUMENTERT. OG OM HVORDAN SANNHENET ER KOMMET UNDER PRESS. VED PRESIDENTVALGET I USA FOREGIKK DET EN OMFATTENDE RUSSISK PÅVIRKNINGSKAMPANJE, SOM BLANT ANNET OMFATTET 3000 TWITTERKONTOER. ETT AV SIKTEMÅLENE VAR Å REDUSERE VALGDELTAELSE BLANT AFRO-AMERIKANSKE VELGERE FOR Å SVEKKE HILLARY CLINTONS SJANSER. FOR EN TID TILBAKE SÅ JEG EN VIDEO MED OBAMA. DET VAR HANS ANSIKT, HANS KROPPSSPRÅK, HANS STEMME. MEN DET HAN SA VAR OPPSIKTSVEKKENDE. DET VAR IKKE OBAMA, MEN ET PRODUKT LAGET FOR Å VISE HVA «ARTIFICIAL INTELLIGENCE» ALLEREDE NÅ KAN GJØRE. **VI UTSETTES KONTINUERLIG FOR FALSK INFORMASJON, SOM MANIPULERER, FORVIRRER - OG POLARISERER SAMFUNNENE.**

HVORFOR HAR JEG VALGT DISSE TRE TRENDENE? FORDI DE TILSAMMEN SVEKKER STYRINGSEVNEN I SAMFUNNENE VÅRE – INTERNASJONALT OG NASJONALT. **DERMED MAKTER VI IKKE Å SVARE STRATEGISK PÅ STORE UTFORDRINGER.**

ALT DETTE KUNNE IKKE HA KOMMET PÅ ET DÅRLIGERE TIDSPUNKT. FOR DE UTFORDRINGENE VI STÅR OVERFOR ER FARLIGERE ENN

MENNESKEHETEN NOEN GANG HAR OPPLEVD. DE SETTER KRAV TIL STRATEGISK HANDLING, SOM KAN FÅ BRED STØTTE I BEFOLKNINGEN.

RAPPORTEN FRA IPCC I FJOR BLE EN KRAFTIG ADVARSEL. FOR Å BEGRENSE DEN GLOBALE OPPVARMINGEN TIL 1.5% MÅ VERDEN GJENNOMGÅ FORANDRINGER AV EN KARAKTER SOM MENNESKEHETEN ALDRI HAR SETT MAKEN TIL. OG FORSKERNE ER KOMMET TIL AT KONSEKVENSENE AV 2% TEMPERATURØKNING VIL VÆRE LANGT MER DRAMATISKE ENN TIDLIGERE ANTATT.

FORSKERE SKRIVER OM AT KAN KOMME TIL Å OPPLEVE 3-4% TEMPURTURØKNING DERSOM VI IKKE HANDLER RASKT. DET VILLE GJØRE DELER AV JORDEN UGJENKJENNELIG.

TEKNISK ER DET MULIG Å MØTE UTFORDRINGEN, MENER IPCC-FORSKERNE. MEN ØKONOMISK OG POLITISK? KAN FRAGMENTERTE POLITISKE ELITER INNGÅ EN KONTRAKT MED POLARISERTE VELGERE, EN KONTRAKT SOM GJØR SÅ STORE FORANDRINGER MULIG? TIL NÅ HAR SLIKE KONTRAKTER VÆRT MULIG DER DET VAR OVERSKUDD TIL Å FORDELE. DET SOM NÅ VIL KREVES ER STORE UTTELLINGER FOR NY TEKNOLOGI, NY INDUSTRI, KRAFTIGE REDUKSJONER AV UTSLIPP, KOSTBARE TILTAK FOR Å FORHINDRE OG REPARERE SKADER PÅFØRT AV EKTREMVÆR OG NYE FORBRUKSVANER.

KLIMA ER SANNELIG IKKE DEN ENESTE UTFORDRINGEN VI STÅR OVERFOR.

HANDELSKRIGER OG UFORUTSIGBARHETEN DE MEDFØRER BREMSER VEKSTEN I VERDENSØKONOMIEN. OG HANDELSKRIGEN MELLOM USA OG CHINA VIL FORTSETTE FREM MOT PRESIDENTVALGET I USA. DEN BERØRER OGSÅ NORSKE INTERESSER. EN NORSK REDER, MED 60% AV SIN BULKFART TIL OG FRA CHINA, FORTALTE MEG NYLIG AT HANS FOLK KONTINUERLIG STUDERER KINESISK STATISTIKK OM ALT FRA UTENRIKSHANDEL TIL BYGGEVIRKSOMHET.

SÅ ER SPØRSMÅLET OM TRUMP SAMTIDIG VÅGER Å INNLEDE EN NY HANDELSKRIG MOT EU. «THE EU IS A BRUTAL TRADING PARTNER, WHICH WILL CHANGE”, TWITRET HAN NYLIG. OG DET ER IKKE MANGEL PÅ SAKER; FRA LANDBRUK TIL BILINDUSTRI OG AIRBUS.

MIGRASJONSBØLGENE ER IKKE OVER. AFRIKAS BEFOLKNING KOMMER TIL Å ØKE FRA 1.3 MRD TIL 4.2 MRD FREM TIL 2100. I SAHEL-REGIONEN – STERKT KLIMAUTSATT - VIL VI OPPLEVE DEN STØRSTE BEFOLKNINGSVEKSTEN MENNESKEHETEN NOEN GANG HAR SETT. I DAG GÅR MIGRASJONEN HOVEDSAKLIG MELLOM AFRIKANSKE LAND. MEN VI GJØR KLOKT I Å REGNE MED AT STADIG FLERE OGSÅ VIL SØKE SEG NORDOVER.

MILITARISERINGEN AV CYBERROMMET ER DEN SISTE UTFORDRINGEN JEG SKAL NEVNE. DET ER IKKE BARE DEMOKRATISKE VALG SOM MANIPULERES. BEDRIFTER OG OFFENTLIGE TJENESTER UTSETTES STADIG FOR ANGREP. KRITISK INFRASTRUKTUR KAN SLÅS UT – UTEN NOE FORVARSEL. DET ER EN ALVORLIG TRUSSEL MOT STABILITETEN I VERDEN, MEN ET TEMA STORMAKTENE TIL NÅ HAR VIST LITEN INTERESSE FOR Å DISKUTERE.

SÅ HVOR STÅR NORGE I DETTE BILDET?

VI BEFINNER OSS ALLEREDE I EN KLEMMEN MELLOM STORMAKTENE. USA PRESSER EUROPEERNE FOR Å UNNGÅ HUAWAI I UTVIKLINGEN AV SITT 5G-NETT. DERSOM NORGE GIR ETTER FOR USAs PRESS DA MÅ VI FORVENTE CHINESISKE MOTTILTAK. DERFOR ER DET VIKTIG AT VI TAR OSS TID OG SER HVA ANDRE, STORE EU-LAND GJØR.

NORGE BEFINNER SEG I EN KLEMMEN DERSOM TRUMP INNLEDER EN NY HANDELSKRIG MED EU. VED FORRIGE RUNDE I FJOR BLE NORGE RAMMET AV AMERIKANSKE TILTAK, MEN UNNTATT FRA EUs MOTTILTAK – FORDI VI ER DEL AV DET INDRE MARKEDET. SVEITS BLE IKKE UNNTATT. DETTE VAR EN SAK, SOM DEMONSTRERTE HVOR VIKTIG EØS-AVTALEN ER FOR OSS. TANKEN OM AT NORGE KAN

FINNE BEDRE LØSNINGER UTENFOR EØS ER YTTERST FARLIG FOR NORSK ØKONOMI.

NORGE BEFINNER SEG I EN KLEMME MED HENSYN TIL PATRULJERING AV HORMUZ-STREDET. SOM SKIPSFARTSNASJON HAR VI ALL INTERESSE AV FRI FERDSEL. OG USA ER VÅR GARANTIMAKT. MEN Å DELTA I EN OPERASJON LEDET AV USA – SOM TRAKK SEG FRA IRAN-AVTALEN OG FØRER EN AGGRESSIV POLITIKK MED SAUDI-ARABIA OG ISRAEL SOM NÆRMESTE ALLIERTE – INNEBÆRER EN STOR RISIKO FOR Å BLI TRUKKET INN I EN OMFATTENDE KONFLIKT.

OG VI ER I EN KLEMME I NORD – MELLOM VÅR STØRSTE ALLIERTE OG VÅR VIKTIGSTE NABO. ET SVAKT LANDFORSVAR GJØR AT VI RISIKERER Å MÅTTE TREKKE USA INN I SELV MINDRE FRAVIK FRA NORMALSITUASJONEN. DET BETYR AT NORSK NÆROMRÅDE KAN BLI EN ARENA FOR RIVALISERING MELLOM DE TO STORE. VI MÅ FØRE EN POLITIKK, SOM GJØR DET MULIG Å VÆRE EN GOD ALLIERT OG EN GOD NABO.

NÅR DET GJELDER KLIMAKRISEN BLIR DISKUSJONENE HER HJEMME LETT EN STILLINGSKRIG RUNDT OLJESEKTORENS FREMTID. VI BEFINNER OSS I EN SPAGAT MELLOM DET VI HAR OG DET NYE VI MÅ SKAPE. VI ER AVHENGIG AV OLJE- OG GASSEKSPORT I BETYDELIG TID FREMMER. MEN FOR Å OPPRETTHOLDE VELSTANDEN VÅR MÅ VI OGSÅ DOBLE FASTLANDS-EKSPORTEN INNEN 2040. FOR Å OPPRETTHOLDE VELFERDSTILBUDET OG SKATTENIVÅET MÅ DET SKAPES 20.000 NYE ARBEIDSPLASSE I PRIVAT SEKTOR HVERT ÅR DE NESTE TI ÅRENE.

SKAL VI LYKKES MED DET – OG SKAPE NYE BÆREKRAFTIGE NÆRINGER TIL LANDS OG TIL HAVS - TRENGS STRATEGIER, INVESTERINGER, OVERFØRING AV KOMPETANSE OG MER AMBISIØSE VIRKEMIDLER ENN VI I DAG HAR TIL RÅDIGHET. VI HAR ET STORT FORTRINN I FORM AV TEKNOLOGIKOMPETANSE, BYGGET OPP RUNDT SOKKELEN. DEN

KOMPETANSEN VIL NÅ KOMME TIL NYTTE PÅ VIKTIGE OG NYE OMRÅDER.

MEN VI MÅ TENKE BREDT. RESSURSER MÅ SETTES INN FOR OGSÅ Å DYRKE FREM ANDRE NYE NÆRINGENE. VI HAR LOVENDE MILJØER, MEN DE ER OFTE SMÅ OG MÅ HA HJELP TIL Å VOKSE OG KOMME SEG UT.

VI HAR VÆRT RAUSE FOR Å STIMULERE OLJELETING – IKKE MINST GJENNOM REFUSJONSORDNINGEN. NÅ MÅ VI VÆRE LIKE AMBISIØSE MED Å FÅ FREM NY EKSPORT. DE ANDRE NORDISKE LANDENE LIGGER FORAN OSS I SINE VIRKEMIDDELAPPARATER. REGJERINGEN SIER DE RIKTIGE TINGENE. MEN VI TRENGER KLARERE STRATEGIER OG MER EFFEKTIVE VIRKEMIDLER FOR Å BYGGE OPP DE NYE NÆRINGENE OG HJELPE DEM UT PÅ DE STORE MARKEDENE.

MED STRATEGIER TENKER JEG BLANT ANNET PÅ UTBYGGING AV HAVVIND. OG JEG TENKER PÅ KARBONFANGST OG -LAGRING - OMRÅDER, HVOR NORSK KOMPETANSE OG TEKNOLOGI GIR OSS UTROLIGE FORTRINN. MEN JEG TENKER OGSÅ PÅ STRATEGIER OG VIRKEMIDLER FOR Å BRINGE ANDRE, NYE NÆRINGER FREM.

YNGVE SLYNGSTAD I OLJEFONDET HAR UTTALT AT «DEMOKRATI OG KAPITALISME HAR VÆRT OPPFATTET SOM TO PARTER I ET EKTESKAP. MEN DU HAR ET PROBLEM I EKTESKAPET. DEN ENE SIDEN - DEMOKRATIET – BYGGER PÅ LIKHET OG DEN ANDRE – KAPITALISMEN – SKAPER STADIG STØRRE ULIKHET.» JEG SYNES DETTE ER EN KLOK OBSERVASJON.

I FLERE TIÅR HAR DEREGULERING OG SKATTELETTE VÆRT OPPSKRIFTEN I MANGE LAND. DENNE OPPSKRIFTEN HAR GITT VEKST – MEN VEKSTEN ER BLITT STADIG SKJEVERE FORDELT. VI MÅ OVER I EN NY SOLIDARITETSPOLITIKK, SOM OVERBEVISER FOLK OM AT BYRDENE VED EN OMSTILLINGSPOLITIKK ER RETTFERDIG FORDELT.

SKJER IKKE DET RISIKERER VI AT YTTERLIGGÅENDE KREFTER BLIR STERKERE OG STYRINGSEVNEN VÅR BLIR ENDA MINDRE.

MANGE SER NOK MOT DET AMERIKANSKE VALGET NESTE ÅR. HVIS TRUMP BLIR GJENVALGT VIL EUROPEERNE TROLIG INNTA ET MER DISTANSERT FORHOLD TIL USA PÅ EN REKKE OMRÅDER. SAMTIDIG TROR JEG VI VIL OPPLEVE EN STERKERE REGIONALISERING OG FRAGMENTERING AV INTERNASJONAL POLITIKK. SKULLE EN DEMOKRAT VINNE VALGET FÅR VI EN MER OFFENSIV KLIMATENKNING, EN MER BALANSERT MIDT-ØSTEN POLITIKK OG EN TILBAKEVENDING TIL DE STORE INTERNASJONALE INSTITUSJONENE. STORMAKTSRIVALISERINGEN MELLOM USA, CHINA OG RUSSLAND VIL DERIMOT FORTSETTE.

USA VIL FORTSETTE Å VÆRE ET DYPT SPLITTET SAMFUNN. OG ET AMERIKANSK PRESIDENTVALG VIL IKKE HA NOEN KONSEKVENSER FOR DEN POLITISKE FRAGMENTERINGEN VI OPPLEVER I VÅRE EGNE VESTLIGE SAMFUNN. DERMED MÅ VI PLANLEGGE FOR TURBULENTE TIDER OG FORTSATT UFORUTSIGBARHET – UANSETT HVEM SOM VINNER VALGET I USA. FOR VÅRT LANDS DEL HÅPER JEG FORTSATT AT POLITIKERE OG VELGERE VIL TA INN OVER SEG DE STORE UTFORDRINGENE OG BIDRA TIL BREDE LØSNINGER, SOM KAN GI OSS EN BEST MULIG OMSTILLING, SKAPE NY EKSPORT OG IVARETA STABILITETEN OG VELFERDEN VÅRT SAMFUNN NYTER GODT AV.